Budapest, 25. Juli 1887. Neue Jüdische Pester Zeitung. Vierter Jahrgang Nr. 85.

נייע ייִדישע פעסטער צייטונג

אָרגאַן פֿיר פּאָליטיק, האַנדעל, פֿערקעהר אונד יידיש-האָנפֿעסיאָנעלע אינטערעסען.

פֿרענומעראַציאָנס-פּרייז דעם בלאַטעס זאַמטס פּריימאַנ-בײַלאַנע.
פֿיר פּעסטערײַס-אונגאַרן:
נאַנציאָהרינ 8 גולדען, האַלבּיאָהרינ 4 גולדען, פֿיערטעליאָהרינ 2 גולדען.
פֿיר דאָס אויסלאַנד:
נאַנציאָהרינ 10 גולד, האַלבּיאָהרינ 5 גולד, פֿיערטעליאָהרינ 2 גולד 50 קר.

פֿרענומעראַציאָנס-בלעטער, זשוריאַלע אַלע זענדונגען
זײַנד גאַנץ איינפֿאַך צו אַדרעסירען אַן
מאָריטץ בוריאַן אין בודאַפּעסט.
Moritz Burian in Budapest.

ערשײַנט דרײַמאָל וואָכענטלעך: מאָנטאָג, מיטוואָך אונד פֿרײַטאָג.
פֿיס יערלעך פּרײַס-בלאַטעס ערשײַנט אײַנע
פּעפּאַראַס-בײַלאַנע אין בוך-פֿאָרם, יידיש-ווי-סענשאַפֿטלײַכער אינהאַלטעס.
אנצײַגען אונד קוּפּונרוּט פֿון נעמײַנדען ווערדען בילליגסט בערעכנעט.
רעדאַקציאָן אונד עקספּעדיציאָן: וואַטצנער-בולעווארד מאַראַקקאַנער-הויז.

בודאַפּעסט מאָנטאָג, ד׳ אב ה תרמ״ז. | רעדאַקטאָר: מ׳ עהרענטהײַל. | פֿיערטער יאָהרגאַנג, נומער 85

דיא שטיממע איינעס גייסטליכען.

— אויפֿריכטיגע פֿערהערליכונג דעם יודענטהומס. —

אונטער דעם טיטעל: „דיא צערשטרײַאונג דעס פֿאָלקעס איזראעל“ ערשיען זאָעבען פֿאַן דעם פּראָטעסטאַנטישען גייסטליכען, הערן ווילהעלם פּרעסעל, אין ווערק, אין וועלכעם פֿיר דאס יידישע פֿאָלק איינע אונגעוואָהנלעך וואָהל-וואָלענדע געזינגונג הערפֿאָרטריטט. — ווער גלויבען, אונזערען געשאָטצטען לעזערן איינע וואָהרעיידע צו בערײַטען, אינדעם ווער איינגע שטעללען אים דיעזעם טרעפֿלײַכען ווערקע היער פֿאָלגען לאַסען, דער וואָהרהאַפֿט אויפֿגעקלאָרטע, הומאַנע גייסטליכע שרײַבע אונטער אנדערם:

„איזראעל איזט איינע „וועלט אים קלײַנען“. עס איזט דיא מענשהײַט אין דער געשטאַלט איינעס בעזאָנדערען פֿאָלקעס, אונד שטעהט דאַמיט אויך אין זײַנעם פֿערפֿאַלל אונד זײַנער צערשטרײַאונג אומער נאָך אלס דאס „פֿאַרנעהמסטע אללער פֿאָלקער“ פֿאָר אונס!“

„ווער בעמערקען זאָ פֿיעל ערפֿרײַלײַכעס, יא גראָעס אין דער איזראעלישען צערשטרײַאונג, דאס ווער זאָגען מיסען, גאָטט האַט זײַנע הולד קײַנעזוינגס פֿאַן איזראעל אבגעצאָגען! — ער טראָגט נאָך זײַן פֿאָלק; ער ריסטעט עס אויך אונס; ער ערצײַהעט עס נאָך! שאָן זײַנע בלאָסע, אונפֿערווייסלײַכע עקסיסטענץ, זײַנע רײַכע בעגאַבונג אונד דיא איינגעטהמלײַכען ליכטזײַטען אין זײַנעם כאַראַקטער, לאַסען ערקענען, וועלך איינע גאַנץ אנדערע צוקונפֿט אין אים נאָך פֿאָרהאַנדען איזט! ווער וואָללען דיא דריא פּונקטע: „עקסיסטענץ, בעגאַבונג אונד ליכטזײַטען“ דעם כאַראַקטערס אין וועגען אין דאס אונגע פֿאַסען, אים פֿאַן דעם געזאָגטען אונס צו איבערצײַגען.“

„איזראעל עקסיסטירט, דאס איזט דאס ערסטע; עס זאָלל אבער אויך עקסיסטירען! ווער האַבען אויך פֿאַן אנדערען פֿאָלקערן דעם אלטערטהומס וואונדערבאַרע איבערעסטע אהרער עקסיסטענץ, וויא דיא הײַטיגען נאַכקאָממען דער קלאַסשישען פֿאָלקער; זיא פֿערגעגענוואָרטיגען אונס נאָך דיא פֿערגאַנגענהײַט דערזעלבען; אבער יענע איבערערעסטע זינד אָהנע רעגונג אונד בעוועגונג, אָהנע פֿאַרבע אונד שטיממע! דיא הײַטיגען פֿערזער, עגיפּטער, גרײַבען אונד ראָמער, וואס זינד זיא נאָך אנדערעס, דענן דיא שאַטטען יענער אײַנסטיגען גראָסען דעם אלטערטהומס, קײַם מעהר אלס אהרע ענקעל צו ערקענען! — איזראעל דאַנעגען האַט דיא „רײַנהײַט זײַנעס בלוטעס“, דען „לוט זײַנער שפּראַכע“, דיא „אוטאָריטאַט זײַנעס געזעטצעס“, דיא „טרײַע געגען זײַנע רעליגיאָן“ בעוואהרט, אונד איזט זײַט אהרטזײַטגעדען אונד דורך אללע לאַנדער הין דאס זעלבע געבליעבען! דער איזראעליט פֿאָם רהײַן, וויא פֿאַן דער ווײַסעל, איזט דערזעלבע, וויא דער איזראעליט פֿאָם אָדרדאַן; דער איזראעליט אונטער דעם פּלצהוט דערזעלבע, וויא אונטער דעם טורבאַן אויף דעם מאָרגענלאַנדישען טעפּעך; אים איראָפּעאישען סאַלאָן, וויא אויף אײַנעם סאַלער צו ערוואַלעם! ער איזט דערזעלבע אלס פּראָנצאָזישער מיניסטער, אָדער דײַטשער אבגעאָרדנעטער, וויא אלס אזיאַטישער קאַראַוואַנען-פֿהרער אָדער גאַלד-וועכסלער! ער מאַג שפּאַניש אָדער דײַטש אָדער רוסיש שפּרעכען, ער איזט דאָך הערער; ער בעוואהרט זײַנען גלויבען, זײַנע זיטטען, זײַנע פֿהיגקײַטען, זײַנע אײַנשטײַנונגען! ער קאָן זײַנען שטאַמם-בוים הינופֿהרען בײַ צום קאָנג דאַווידס, צום האָהענפּרײַעסטער אַראָן, בײַ צום הירטען-פֿירסטען אבראַהאַם! — זאָ ווײַט רײַכט קײַן אנדערער שטאַמם-בוים, קײַן אדעלס-בריעף! זאָ עהרווירדיג איזט קײַנע נאַציאָנאַליטאָט!“

„אונד וואס איזט ניכט צו אללען צײַטען אויפֿגעבאָטען וואָרדען, דיעזעס פֿאָלקעס עקסיסטענץ צו פֿערקימערן, יא צו פֿערניכטען! שטאַאטס-קונסט אונד פֿאָלקס-געוואַלט, וויא האַבען זיא דאַראַן זײַך ערשאָפּפֿט, וויא איזט דער צאָהן דער צײַט דאַפֿאַן שטומפּף געוואָרדען! דיא זהרען-פֿערפֿאָלגונגען האַבען דעם ארמען איזראעל וואָהל אונזאָליכען יאַמער בערײַטעט, אבער דאס פֿאָלק האַבען זיא ניכט בעזײַטיגט, אונד דען פֿערפֿאָלגערן זעלבסט נור שאַנדע אונד שאַדען געבראַכט! זאָ שאָן אין ענגיפּטען פֿאַר דרײַא יאָהרטזײַנדען; זאָ אים מאָרגענלאַנדע אונטער אללען אָהם פֿײַנדלעכען דינאַסטיען! זאָ אין ראָם אונד קאָנסטאַנטינאָפּעל, אין שפּאַניען, פֿראַנקרײַך, דײַטשלאַנד אין פֿיהרערען יאָהרהונדערטען, אונד זאָ הײַטע נאָך, וואָ דער פֿאַנאַטיסמוס אונד דיא באַרבאַרײַא נאָך וואַלטען! — זאָפֿעל איבער דיא עקסיסטענץ איזראעלס!“

„דיא נאַטירליכע בעגאַבונג איזראעלס צײַגט זיך שאָן אין דען „לײַבליכען“ פֿערהאַלטנישען. עס טראָגען פֿײַלך אויך רעליגיאָזע בעשטיממונגען אונגעמײַן פֿעלעס דאַצו בײַא, וויט מעהר אלס דיא מיסטען בעאָבאַכטער אין רעכנונג צײַהען; דענן דיא איזט 1) דיא בעשנײַדונג. — 2) דיא רענעלונג דעס עהעלײַבען לעבענס. — 3) דער אָרדנונגסמאָסיגע וועכסעל פֿאַן טהאַטזאַכען אונד דוהע, ווערקטאָג אונד סאַבבאַט. — 4) דיא הערשענדע פֿאָרזיכט אין גענוס פֿאַן שפּײַזע אונד טראַנק! — אללײַן, גאָטט האַט שאָן אין דיא נאַטור דעס פֿאָלקעס, אלס ער אהם פֿיר אללע צײַטען זײַנע „וועלטענשטאַלטיכע בעשטיממונג“ גאַב; אלס ער אײַנשפּאַן, דאס דורך אבראַהאַמס זאַמען זאָללען געזעגענעט ווערדען אללע געשלעכטער דער ערדע, אויך אײַנע ענטשפּרעכענדע „לעבענס-קראַפֿט“ געלעגט; דאַהער עס דעם אבראַהאַם פֿערהײַס, זײַן זאַמען זאָללע ווערדען, וויא דער זאַנד אם מעערע אונד וויא דיא שטערנע דעם היממעלס! — וויא וואַרד דיעס אויך גלײַך אין דען ערסטען נאַכקאָממען זײַנעס ענקעלס יאַקאָב בעשטאַטיגט, דא זײַן הויז פֿאַן דען 70 זעעלען, מיט וועלכען ער נאָך ענגיפּטען צאָג, אין אײַניגען יאָהרהונדערטען צו אײַנעם פֿאָלקע פֿאַן צירקא 2 מיללײַאָנען מענשען וואָרדע, וועלכע אונטער מאָזעס ענגיפּטען וועדער פֿערלײַסען! צו דאַווידס צײַטען צאָהלטע איזראעל זעכסטהאַלב מיללײַאָנען; הײַטצוטאָג צאָהלט עס עטוואַ 12 מיללײַאָנען; ווער זעהען, עס צײַגט זיך אויך הײַרין דיא נאַטירליכע בעגאַבונג איזראעלס אויך אים לײַבליכען, זײַנע אונגעוואָהנליכע פֿיזיכטבאַרקײַט, געזונדהײַט, לעבענסצאָהיגקײַט ווערד דורך דיא שטאַטיסטיק בעשטאַטיגט. דער איזראעליט איזט צוואַר עבענפֿאַללס פֿיר עטליכע קראַנקהײַטען בעזאָנדערס עמפּפֿאַנגלײַך, זאָ פֿיר דיא געוואָהנליכען הויטקראַנקהײַטען, פֿיר הײַפֿאַבאַנדרישע לײַדען; אללײַן דיעזעלבען געהאָרען דאָך ניכט צו דען גראָסען פֿערהערען דען קראַנקהײַטען, וויא פֿעסט, טיפֿוס, קרופּ, פֿיר וועלכע, זאָוויא פֿיר דיא הורן-וואַסערזוכט, דער איזראעליט בײַנאָהע אונעמפּפֿאַנגלײַך איזט.“

„זאָ גראָס וויא דיא לײַבליכע בעגאַבונג, איזט אבער אויך דיא גײַסטיגע! פֿערשטאַנד, זײַנען שטאַמם-בוים הינופֿהרען בײַ צום קאָנג דאַווידס, צום האָהענפּרײַעסטער אַראָן, בײַ צום הירטען-פֿירסטען אבראַהאַם! — זאָ ווײַט רײַכט קײַן אנדערער שטאַמם-בוים, קײַן אדעלס-בריעף! זאָ עהרווירדיג איזט קײַנע נאַציאָנאַליטאָט!“

„אונד וואס איזט ניכט צו אללען צײַטען אויפֿגעבאָטען וואָרדען, דיעזעס פֿאָלקעס עקסיסטענץ צו פֿערקימערן, יא צו פֿערניכטען! שטאַאטס-קונסט אונד פֿאָלקס-געוואַלט, וויא האַבען זיא דאַראַן זײַך ערשאָפּפֿט, וויא איזט דער צאָהן דער צײַט דאַפֿאַן שטומפּף געוואָרדען! דיא זהרען-פֿערפֿאָלגונגען האַבען דעם ארמען איזראעל וואָהל אונזאָליכען יאַמער בערײַטעט, אבער דאס פֿאָלק האַבען זיא ניכט בעזײַטיגט, אונד דען פֿערפֿאָלגערן זעלבסט נור שאַנדע אונד שאַדען געבראַכט! זאָ שאָן אין ענגיפּטען פֿאַר דרײַא יאָהרטזײַנדען; זאָ אים מאָרגענלאַנדע אונטער אללען אָהם פֿײַנדלעכען דינאַסטיען! זאָ אין ראָם אונד קאָנסטאַנטינאָפּעל, אין שפּאַניען, פֿראַנקרײַך, דײַטשלאַנד אין פֿיהרערען יאָהרהונדערטען, אונד זאָ הײַטע נאָך, וואָ דער פֿאַנאַטיסמוס אונד דיא באַרבאַרײַא נאָך וואַלטען! — זאָפֿעל איבער דיא עקסיסטענץ איזראעלס!“

„דיא נאַטירליכע בעגאַבונג איזראעלס צײַגט זיך שאָן אין דען „לײַבליכען“ פֿערהאַלטנישען. עס טראָגען פֿײַלך אויך רעליגיאָזע בעשטיממונגען אונגעמײַן פֿעלעס דאַצו בײַא, וויט מעהר אלס דיא מיסטען בעאָבאַכטער אין רעכנונג צײַהען; דענן דיא איזט 1) דיא בעשנײַדונג. — 2) דיא רענעלונג דעס עהעלײַבען לעבענס. — 3) דער אָרדנונגסמאָסיגע וועכסעל פֿאַן טהאַטזאַכען אונד דוהע, ווערקטאָג אונד סאַבבאַט. — 4) דיא הערשענדע פֿאָרזיכט אין גענוס פֿאַן שפּײַזע אונד טראַנק! — אללײַן, גאָטט האַט שאָן אין דיא נאַטור דעס פֿאָלקעס, אלס ער אהם פֿיר אללע צײַטען זײַנע „וועלטענשטאַלטיכע בעשטיממונג“ גאַב; אלס ער אײַנשפּאַן, דאס דורך אבראַהאַמס זאַמען זאָללען געזעגענעט ווערדען אללע געשלעכטער דער ערדע, אויך אײַנע ענטשפּרעכענדע „לעבענס-קראַפֿט“ געלעגט; דאַהער עס דעם אבראַהאַם פֿערהײַס, זײַן זאַמען זאָללע ווערדען, וויא דער זאַנד אם מעערע אונד וויא דיא שטערנע דעם היממעלס! — וויא וואַרד דיעס אויך גלײַך אין דען ערסטען נאַכקאָממען זײַנעס ענקעלס יאַקאָב בעשטאַטיגט, דא זײַן הויז פֿאַן דען 70 זעעלען, מיט וועלכען ער נאָך ענגיפּטען צאָג, אין אײַניגען יאָהרהונדערטען צו אײַנעם פֿאָלקע פֿאַן צירקא 2 מיללײַאָנען מענשען וואָרדע, וועלכע אונטער מאָזעס ענגיפּטען וועדער פֿערלײַסען! צו דאַווידס צײַטען צאָהלטע איזראעל זעכסטהאַלב מיללײַאָנען; הײַטצוטאָג צאָהלט עס עטוואַ 12 מיללײַאָנען; ווער זעהען, עס צײַגט זיך אויך הײַרין דיא נאַטירליכע בעגאַבונג איזראעלס אויך אים לײַבליכען, זײַנע אונגעוואָהנליכע פֿיזיכטבאַרקײַט, געזונדהײַט, לעבענסצאָהיגקײַט ווערד דורך דיא שטאַטיסטיק בעשטאַטיגט. דער איזראעליט איזט צוואַר עבענפֿאַללס פֿיר עטליכע קראַנקהײַטען בעזאָנדערס עמפּפֿאַנגלײַך, זאָ פֿיר דיא געוואָהנליכען הויטקראַנקהײַטען, פֿיר הײַפֿאַבאַנדרישע לײַדען; אללײַן דיעזעלבען געהאָרען דאָך ניכט צו דען גראָסען פֿערהערען דען קראַנקהײַטען, וויא פֿעסט, טיפֿוס, קרופּ, פֿיר וועלכע, זאָוויא פֿיר דיא הורן-וואַסערזוכט, דער איזראעליט בײַנאָהע אונעמפּפֿאַנגלײַך איזט.“

„זאָ גראָס וויא דיא לײַבליכע בעגאַבונג, איזט אבער אויך דיא גײַסטיגע! פֿערשטאַנד, ענערגישע, געדאָכטנים, בעוועגליכקײַט, געבען זיך אין איזראעל אין אונגעוואָהנליכער וויזע צו ערקענען. זעלטען וואָהל ווערד יעמאַנד אײַנעם „אײַנפֿאַלטיגען“ איזראעליטען בענעגנען. וואָהל אבער ווײַס יעדערמאַן, וויא אָנדערלײַך בעגאַבט דער איזראעליט איזט, אים לעבען דען ווערטה פֿאַן מענשען אונד געגענשטאַנדען צו שאַטצען; אים געשאָטצט, דען פֿראָפֿיט אדער שאַדען דעסזעלבען צו בערעכנען; פֿאַר גערײַכט דאס פֿיר אונד ווידער הערוסצופֿינדען, אונד וויא אונערמידלײַך ער זײַנע אונטערנעהמונגען פֿערפֿאָלגט! מאָנגער אונד פֿרוען, וויא קלוג ווײַסען זיא איהרען אונד דער איהריגען לעבענס-אונטערהאַלט צו ערווערבען, אונד וויא אנשטעללײַג צײַגען זיך דאַפֿיר שאָן דיא קינדער! וויא אויפֿגעוועקט אונד אויפֿערקזאַם זינד זיא שאָן אין דער שולע! וויא פֿריהע פֿאַנגט דער יינגלינג, יא דער קנאַבע שאָן אָן, הינופֿצוטרעטען אין דאס לעבען אונד אין געשאָפֿט צו בעגינען! דער איזראעליט בעוועגט זיך מיט געשיק אין קונסט אונד ווײַסענשאַפֿט! וואס דיא קונסט בעטרײַפֿט, בעזאָנדערלײַך אין דער מוזיק; וואס דיא ווײַסענשאַפֿט בעטרײַפֿט, בעזאָנדערלײַך אין דער מעדיצין אונד רעכטס-קונדע! ער בעוועגט זיך מיט בעזאָנדערלײַכער אונד לײַכטבעגינגקײַט אויף דעם באָדען דער אדוואָקאַטור אונד דער שורנאַליסטיק. ער איזט דער מאַנ פֿאָרצוגלײַך דער פּראַקטישען געשיקלײַכקײַט! דיא הײַלאָזע שטעללע אין דער מיטטע דער איהן בעשטאַנקענען אונד פֿערפֿאָלגענדען פֿאָלקער האַט אונעגלײַך פֿיעל דאַצו בײַגעטראָגען, איהן צו בעפֿאָהיגען, זיך פֿיר זײַנע עקסיסטענץ צו וועהרען! דעם מוסטע דאַצו מיטווירקען, דאס דיעזע רײַכטונג דעס גײַסטיגען לעבענס מאָכטיג וואָרדע! אבער זיא לײַגט שאָן אין דער אורשפּרינגליכען בעגאַבונג. שאָן דיא געשיכטע דער ערץ-מיטטער אונד דעס פֿאָלקעס אין קאַנאַאַן, לאַנגע פֿאַר דער צערשטרײַאונג אונטער דיא פֿאָלקער, גיבט בעלעגע פֿיר דיעזע האָהע גײַסטיגע בעגאַבונג. דער פֿאָלע הערשענדע פֿערשטאַנד דעס פֿאָלקעס איזראעל איזט איבערגענעס אויך אײַנער גאַנץ אנדערען רײַכטונג פֿאָהיג; ער וואַר עס ניכט נור אין דען צײַטען מאָזעס אונד דער פּראָפֿעטען, דא ער דיא וואונדערבאַרסטע בעגאַבונג פֿיר גאָטטעס-ערקענטנים אונד גאָטטעס-דײַנסט, פֿיר שטאַאטס-קונסט אונד וואַפֿען-דײַנסט, פֿיר געשיכט-שרײַבונג אונד בערעדטזאַמקײַט, לעהרווײַזהײט אונד רײַכטקונסט, מוזיק אונד בײַקונסט אין דען טאַג געלעגט האַט; זאָנדערן ער האַט זיך דיעזע פֿאָהיגקײַט בעוואהרט אויך נאָך אין דען צײַטען דער צערשטרײַאונג, וועגן גלײַך דיא פּראַקטישע רײַכטונג פֿאַרוואַלטעט! דיא ליטעראַטור דעס צערשטרײַטען איזראעל האַט בעוואונדערונגסווערטהע דענקמאָלע פֿאַן גײַסטעסשאַרפֿע אונד גײַסטעסטיעפֿע, פֿאַן געלעהרזאַמקײַט אונד דערשטעללונגסגאַבע. זיא האַט מײַסטער-ווערקע, וויא דיא „מדרשים“, דען „תלמוד“, דען „זוהר“, דיא „מסורה“, דאס בוך „בחיר“ פֿאַן הלוי, אונד דען „מורה נבוכים“ פֿאַן דעם אונשטערבלײַכען מאָזעס מימון. זיא האַט אויך נאָך רײַכע רײַכטונגען, לירישע, עפּישע אונד דידאַקטישע, פֿאַן דען טיעפֿסטען מאָנען דער בוסע אונד דעס הײַם-וועהס בײַ צו דער האָכסטען בעגײַסטערונג פֿיר דיא הערלײַכקײַט גאָטטעס! אונד דיעזער פֿאָעזיע שטעהט אין „גאָטטעס-דײַנסטלעכער געזאַנג“ צור זײַטע, וועלכער מיט דעם פֿעסטהאַלטען אוראַלטער טעמפּעל-מעלאָדײַען אײַנע בע-

דעם שאנק-רעכטעס צו „אנגעהמבארען פריזען“ געשטאמטען, דאמיט דיא מאנגשאפט, וועלכע אינ-מיטטען דער שטראפאצען דעם לאבענדען טרונקעס בעדירפטיג איזט, ניכט „אויסגעבי-טעט“ ווערדע!

* (איינע קאנינין אלס „מאפפע-ריין“.) אים פארגיגן זאמטער ווילטע קאנינין מאריא פיא פאן פארטוגאל איינע לאנגערע צייט אין איינעם גאהע ביא ליסאבאן געלעגענען זעע-באדע, וואו זיא פלייסיג שפאצירען צו געהען פפלעגטע. איהר וועג פיהרטע געוואהנליך אן דער היטטע איינעם טאפפערס פאריבער, וואו זיא אפט שטע-הען בליעב, אום דעם מאנגע ביא זיינער ארבייט צוצישויען. צולעטצט עגטשלאפ זיא זיך זאנאר, דעם-סען שילדערין צו ווערדען, אונד זיא ערלערגטע אוך ריכטיג בגגען ווענגיגען וואבען דיא טאפפעריא. היטע איזט דיא האהע פרוא דיא „רייכסטע טא-פפערין“ ליסאבאנס. דא גון איהר האהער געמאהל, קאנג דאן לואיס, איין בעריהמטער „בילד-הויער“, אונד איהר אלטעסטער זאהן, דער קראנ-פרינץ דאן קארלאס, איין געלערנטער „שמיעד“ איזט, זאן קאנג דיא פארטוגיעזישע קאנינגס-פאמיליע וואהרליך גאנץ בערוהיגט דער צוקונפט עגטגעגענזעהען. זאלטע דיעזע פאמיליע פאם טהראנע געשטורצט ווערדען, זאן ווירד זיא זיך דאך ערגאהרען קאנגען.

דיא טאדעס-שטראפע.

— אוים דעם ווערקע: „דער נייסט דעם תלמוד“! —

ווער מענשען-בלוט פערגיעסט, דעסען בלוט ווערדע דורך מענשען פערגאסען, דענן אים עבען-בילדע גאטטעס האט ער דען מענשען געמאכט. (בראשית 9. 6.)

אונזערע היטיגע געלייטערטע רעכטס-אנשו-אונג קאנן זיך ניכט מעהר גאנץ מיט דעם גערגאנגען בעפרינדען, דעם שטאאטע, דער דאך איינעם מענ-שען דאס לעבען ניכט געבען קאנן, דענגאך דיא בעפוגנים איינצריישען צור פערהאנדלונג איינער טא-דעס-שטראפע וועגען איריגער איינעם פערברע-כענס. ווערערהאלט האבען זיך דענן אוך גאר גע-ווכטיגע שטיממען ערהאבען גגגען דיא אנוועדונג איינער שטראפע אין דער פארם דער „פערניכטונג איינעם מענשען-לעבענס“. עס איזט הער וואהל דער ארט ניכט, דיא גגגען דיא טאדעס-שטראפע ער-האבענען רעכטליכען אונד פזוכאלאגישען בעדענ-קען איינער ערא־טערונג צו אונטערצעהען. דאס עס זיך היעביא ניכט אום דיא בלאסע סענטענ-טאליטאט שוואב-נערווינער געלעהרטער אונד שטי-בענ-האקער האנדעלט, גגהט וואהל צור גגגגע אוים דער טהאטזאכע הערפאר, דאס אין מעהרערען שטאאטען דיא טאדעס-שטראפע, צייטוויזע מגדעס. טענס, פאקטיש אייגגהאבען וואורדע. עס דיא הער אין ערסטער ריהע דעם פרהערען עסטערריכישען קאיזער-שטאאטעס ערוואהנט. פאר מעהר דענן איינעם יאהרהונדערטע, אים יאהרע 1786, האטטע קאיזער יאזעף II. דיא טאדעס-שטראפע אבגע-שאפפט. פרייליך זאה זיך קאיזער פראנץ II. אים יאהרע 1803 פעראנלאסט, דיעזע פערפגונג אויסער קראפט צו זעטצען, — גאר מאנגגפאבע וואנדלונ-גגן ערפאהר דיעזע פראגע אין טאסקאנא, וא דער גראפ-הערצאג לעאפאלד שאן אים יאהרע 1785 דיא טאדעס-שטראפע אים דעם גזעטצ-בוכע עלי-מגרטט. אלס זיא שפאטער ווידער איינגעפיהרט וואורדע, מוסטע זיא דורך דען דרוק דער אפפענט-ליכען מיינונג אים יאהרע 1847 נייערדינגס בעזייטיגט ווערדען. — דאך דיא טאדעס-שטראפע קאנגטע ניכט רעכט טאגטגעשלאגען ווערדען; זיא וואורדע אים יאהרע 1852 דורך אין איינגעגעס גגזעטץ וויע-דער איינגעפיהרט. אונד אבערמאלס ערהאב זיך אים פאלקע אין געוואלטיגער שטורם, אין פאלגע דעס-סען דיא אימאליגגישע רעגיערונג זיך אים יאהרע 1860 גגגאטהגטג זאה, דיא טאדעס-שטראפע אויף טאט-קאנישעם גגבעטע דורך דעקרעט עגדגילטיג אב-צושאפפען.

זייט 1867 האט פארטוגאל, זייט 1870 האללאנד אונד רומאניע*), אונד ענדליך זייט 1874 אויך דיא שווייץ דיא טאדעס-שטראפע בעזייטיגט. אויך אין איינגגגן שטאאטען דייטשלאנדס זינד נאך דיעזער ריכטונג אנליפפע גגגאמטען וואר-דען, דאך אהנע בלייבענדעס רעזולטאט. אים אללגע-גגמיינען לאפט זיך קאנסטאטירען, דאס איבעראלל איינע שטראפונג וואהרנעהמבאר, דיא טאדעס-שטראפע גאנצליך אויפזיהבען אדער דיעזעלבע דאך נור אוך וועניגגע, זעהר שווערע פערברעכען צו בעשרענקען, פאר־צגגליך אוך מאר־ה, בראנדשטיפ-טונג אונד האכפערראטה.

דיא לעבהאפטע אווערזיאן גגגגען דיא טאדעס-שטראפע גגגשפיגגונג הויפטזאכליך אוים דער אללגע-גגמיינגגן אויפפאסונג דערזעלבען אלס וויידערגע-פערגגלטונגס-רעכט (jus talionis); איינע אויפפאס-סונג, דיא מיט אונזערער היטיגגן רעכטס-אנשוי-אונג אבסאלוט ניכט מעהר אין איינקלאנג צו ברינגגן!

דיא בבעל האלט דיא טאדעס-שטראפע אויפרעכט, דאך ניכט אים זינגע איינעם גגמיינגגן פערגגלטונגס-רעכטעס, זאנדערן אים גיסטע איינעם ווירקליך ערהאבענגגן פרינציפס. זיא מאטיווירט יא דיא טאדעס-שטראפע וועגגן דער פעראבונג אי-נעם מארדעס אוסדרקליך וויא פאלגט: „ווער מענשגגן-בלוט פערגיעסט, דעסגגן בלוט ווערדע דורך מענשגגן פערגאסגגן, דענן אים עבענבילדע גאטטעס האט ער דען מענשגגן געשאפפגגן! (בראשית 9. 6). דער מענשגגן-מאר־ד ווירד אלזאו גליבזאס אלס דיא צערשטאר־ונג איינעס „עבענבילדעס גאטטעס“ הינגגשטעללט. דער טהאטער האט מיטהין איינע מאיעסטאס-בעליידיגונג גגגגגן גאטט פעראבט, דיא נור דורך דען טאד גגזהגט ווערדען קאנן.— דיא זאגגגאנגטע „בלוט-ראכע“ זיטעגגס דער פערוואנד-טגן איינעס ערמארדעטגגן. דיא ביא דען פאלקערן דעס אלטערטהומס איבליך וואר, וואורדע, אלס איפפלוס איינער עלעמענטאר־ן, אונציגגלבאר־גגן ליידענשאפט, אים יודענטהומע וואהל ניכט בע-שטראפט. וויא זעהר זיא יעדאך זיטטליך פערהאר-רעסצירט וואורדע, גגהט אוים דער טהאטזאכע הערפאר, דאס צום שוטצע דערגיגגגגן, דיא אהנע באזוכט איינגגן טאר־טשלאג בעגגגגגן, איינגגע „צי־וכסס-שטאר־טע“ בעשטיממט וואר־גגן אים דאר־פאר דער דראהגגגגן „בלוט-ראכע“ זיכער צו זיין. דיעזע ווילטגגן אין דגגן צופלוכסס-שטאר־טגגן ביז צום טאדע דעס האהענפ־יעסטערס. (במדבר 35 12—25.) דער טאד דעס האהענפ־יעסטערס, דיעזעס איינגגטליכגגן רעפ־אזגגגאטגגגן דעס פאלקעס פאר-גאטט, בילדעט דיא זיהנע פיר דגגן ניכט בע-אבזכטיגטגגן טאר־טשלאג. — גגן וויא־ע יא איינע טאדעס-שטראפע וועגגגן פערא־בטגגן נאך גגמיינער אויפפאסגגגג אים גרונדע גגגגאמטגגן עבענ-פאללס נור איינע „בלוט-ראכע“ זיטעגגס דער גגזל-זלשאפט אן דעם מארדער, וואס וויא גגזאגגגגגן, מיט דעם ערהאבענגגן גיסטע דעס וודגגגגג

פאאר וואורדע אין איינער געוויסען וויזע גערע-געלט; אויף אין „עהעליכעס צוזאמענ-לעבען" ווארף בעציעהט זיך דיעס ניכט. מאן ווילל נון ווים-סען, דער קאָניג האבע מיט זיינער געמאהלין אין איבעראיינקאָמענס אבגעשלאָסען, דעסען גרונד-געראנקע דארין בעשטעהע, דאס אים אינטערעססע דער קאָניגליכען פאמיליע, זאָוויא סערבינען, אין „אייסערליכעס איינפערנעהמען" אויפרעכט-ערהאל-טען בליבע; דאס אבער יעדער געזאָנדערט לעבען זאָללע! דער פערטראג צווישען דעם קאָניג-ליכען עהע-פאאר זאָלל זאָגאר ביידען טהיילען פאָל-ליגע „בעווענונגס-פייהיט" אין אללעם זיכערן, וואס פאָר דער וועלט קיינען אנשטאָס ערריעגע. איינע ריר הויפטבעשטיממונגען דעם פערטראגעס ווירדע דארין בעשטעהען, דאס דיא קאָניגין דאס רעכט אונד דיא פרייהייט האט, פערזאָנליך דיא ערציעהונג דעס יעטצט 11-אהריגען קראָנ-פרינצען צו איבער-וואכען, אונד דאס דיעזע ערציעהונג ניכט אין בעל-גראד ערפאָלגען זאָללע. —אים זיגנע דיעזער בע-שטיממונג ווירדע דיא קאָניגין אין איניגען מאָנאטען זיך נאך דייטשלאנד בעגעבען אונד אין איינער דייטשען שטאדט מיט דעם קראָנ-פרינצען זיך פיר איינע לאנגע דויער ניעדערלאסען. עס הייסט, דיא קאָניגין נאטאליע גערעגקע איניגע יאהרע מיט דעם קראָנ-פרינצען אין דייטשלאנד צו בלייבען. — פאָס יעטציגען מי-ניסטער-פאזידענטען, הערן ריסטיטש, ווירד פערזיכערט, דאס ער פאָן דיעזען אבמאכונגען גע-גויס קענענטניס האבע אונד דיעזעלבען בילליגע. — קאָניג מילאן זעלבסט האבע דיא וויגשע דער קאָניגין אינטער דער בעדינגונג ערפיללט, דאס זיא מיט דעם קראָנ-פרינצען ניכט נאך רוסלאנד געהע אונד דען לעטצטערען ניכט דארט ערציעהען לאססע, וואָיר דיא קאָניגין נאטאליע דעם קאָניגע דיא געגענ-פאָרדערונג געוואהרטע, דאס זיא, וויא שאָן געזאגט, דיא ערציעהונג דעס קראָנ-פרינ-צען אין דייטשלאנד שטאטפינדען לאססען אונד דארט איבערוואכען וואָללע. — עס איזט געוויס, דאס אין דיעזעם טרוריגען פאמיליען-צערווירפניססע נור רוסלאנד שולד האבע. דיא קאָניגין, דיא איהרע גיטער אין רוסלאנד האט, מאכטע דורכאוס אין סערבינען אין רוסישעם זינגע רעגערן, וואהרענד קאָניג מילאן איבערציגט איזט, דאס סערבינען נור אין ענגעם אנשלוס אן עסטערריכ-אונגארן גראָס אונד שטארק ווערדען קאָנען!

* (דער יודענ-קראוואללאין בו-דאפעש.) אינזערע לעזער ווערדען זיך נאך דעם פאָרפאללעס ערינערן, דאס אם 8. מאי לויפענדען יאהרעס דיא בוירען דיא וואהלונג דעס יידישען קאלק-ברענגערי-אינהאבערס, סאמויעל פאָללאק, שטירמטען, אין פאָלגע דעסען זיין ווערק-פיהרער, מאָריץ מאנגסווירטה, איינען דער בוירען, נאמענס לעאָפאָלד פליישמאנ, ניעדערשאָס. דאס גערעכט שטעללטע גון דיא אונטערזוכונג גענען דיא שטירמענדען בוירען אין, וואהרענד דער יידישע ווערקפיהרער מאָריץ מאנגסווירטה ווענען פאָרזעטצליכער טאָדטונג אונטער אנקלאגע גע-שטעללט וואורדע. (אלזאָ איזט אויך דיא נאָטה. ווער שטראפבאר?)

* (דען הויפט-טרעפפער דער קינטשעם-לאָזע.) אים בעטראגע פאָן 50 טוי-זענד גולדען, געוואנן אנלאָסליך דער אם 22. דיעזעם שטאטגעהאבטען ציעהונג דער הויפט-שטאדטישע מאָדע-וואארעג-האָנדלער בערנהארד שיר.

* (פאטער אונד זאָהן.) אוס טרעם-ניססען (פאָזען) ווירד פאָם 13. דיעזעם איבער איינען שרעקליכען רויב-מאָרד אן איינעם ווידען בערכטעט. דער ערמאָרדעטע, דער דאָרטיגע יידישע געשטריידע-האָנדלער עליאס שטרעליטץ, וואר אם זאָנ-טאג נאכמיטטאגס אוס דער וואָהנונג זיינער טאָכ-טער אין זיינע איינגענע גענאנגען. עטוואס איינע פיער-טעלשטונדע שפאטער שיקטע זיינע טאָכטער איהר 10-אהריגעס זאָהנכען אין דיא גראָסאָטערליכע וואָהנונג. דער קנאבע קאם אלסבאלד מיט דען וואָר-טען צורוק: „דער גראָסאָטער לייגט אָבען אויף דעם טעפפיך מיט געפאָרבטעם געזיכט!" — אויף דיעזע קינדע ליעף איינע אנצאהל לייטע אונס הויז, וואָזעלבסט דער אין זיינעם בלוטע ליעגענדע גרייז פאָרגעפינדען וואורדע. דיא זאָפאָרט הערבי-גערופענען אָרצטע קאָנטען נור דען טאָד דעס שטרעליטץ קאָנסטאטירען, דער, וויא זיך הערוס-געשטעללט, דאס אָפפער איינעס „רוב-מאָרדעס" געוואָרדען איזט. — געסטערן פאָרמיטטאג וואורדע דיא לייכע אונטער גראָסער בעטהיליגונג דער בע-פאָלקערונג צונאָכסט נאך דער סינאגאָגע איבער-פיהרט, וואָ דער ראבבינער איס גגעזען דיא טרויער-אנראכט היעלט. זאָראגן ערפאָלגט דיא ביזעטצונג אויף דעם יידישען פיעדהאָפע. — זעלט-זאם!— וויא יעטצט עליאס שטרעליטץ, זאָ איזט אויך דעסען פאטער, פאָר אונגעפאהר 40 יאה-רען, איינעס „געוואלטזאמען טאָדעס" געשטאָרבען. דיעזער, אין געברעכליכער, טויבער גרייז, וואורדע וואָהרענד דעס אויפשטאנדעס אם יאהרע 1848 אויס דעמזעלבען הויזע געשלעפפט אונד געטאָדטעט!

* (על מות לבן.) דיא רעדאקציאָן דעס „העברי" אין בראדי פערפאָלגט לייכטע זאָעבען אונ-טער דיעזעם טיטעל אינע זאממלונג קלאגע-ליעדער פאָן פערשיעדענען גי-העברעאישען שריפטשטעל-לערן איבער דען נור צו פיה פערשטאָרבענען בארען לוציאן הירש, זאָהן דעס ערלען וואָהלטהאָטערס בארען מאָריץ הירש. דער רע-דאקטער, הערר וועבער, ליעפערטע אויך איינע קורצע ביאָגראפיהיע דעס פערשטאָרבענען, דער ווער פאָלגענדע דאטען ענטנעהמען: יעקב-לוציאן פאָן הירש איזט אם 11. יולי 1856 (ח׳ תמוז תרט״ז) אין בריסעל געבארען, וואָ זיין גראָספאטער מיט-טערליכערזיטס, דער סענאטאָר בישאָפפהיים זיל, לעבטע. היער, אין דער הויפטשטאדט בעלגיענס, ערהיעלט דערזעלבע זיינע ערסטע ערציעהונג. 13 יאהרע אלט, בענאב ער זיך אויף רייזען. אין קאָנ-סטאנטינאָפעל מאכטע ער דיא בעקאנטשאפט דעס בערהמטען אָריענטאליסטען פראָפעסאָר-אָסטען, וואָ-דורך אין איהם דיא ליעבע פיר „אלטערטהימער" וואכגערופען וואורדע. נאמענטליך אינטערעסירטע זיך דערזעלבע פיר אלטע מינצען, אונד בעשאָפטיג-טע זיך דענן אויך רעכט איפריג מיט דער מינצענ-קונדע (נומיסמאטיק). ער בעזוכטע שפאָטער אין באָנן וואוועזטפאָל אונד פאָללענדעטע זיינע יוריסטישען שטודיען אין פאריז: וואָהרענד דער נאכ-צען צייט יעדאָך פערפאָללשטאָנדיגטע דערזעלבע איממער מעהר זיינע רייכהאלטיגע זאממלונג אלטער מינצען, דיא אויך אין דער פאריזער אוישטעללונג פאָם יאהרע 1878 אין גערעכטעס אויפזעהען הער-פאָרריעף. דער עדלע לוציאן וואר אויך בעציגליך דעס וואָהלטהאָטגקייטס-זיגנעס אין ווירדיגער זאָהן זיינעס פאטערס, דא ער אוס איינענען מיטעלען פיר דיא ערציעהונג 30 וואיזע-קינדער זאָרגטע, דיא ער מיט אללעס נאָטהיגען פערזאָהה. דער האָפפ-נונגספאללע מאנן שטארב אים אלטער פאָן 30 יאה-רען אם 12. ניסן תרט״ז אין פאריז. תנצב״ה.

צו תקנת עגונה.

פאָם געמיינדע-פאזעס הערן מאשקאָ-ווימש אין סערעדניע, אונד דעם דיריגי לעהרער הערן אזר׳ מארגארעטהען אין אונגוואר ערהאלטען ווירד איינען בערכטע איבער איינען פאָר-פאלל, דען ווירד אים אינטערעססע דער „תקנת עגונה" אין פאָלגענדעס פערפאָפענטליכען.

אין דעם אָרטע סאָמלאָטינא (אונגער קאָ-מיטאט) פאנד מאן נעמליך אם 5. דיעזעס, דער שפור איינעס הונדעס פאָלגענד, דער אין דעם מונדע איינע מענשענ-האנד אין דאס דאָרף בראכטע, אויף דעם בית החיים אללזעלבסט איבערדרעסטע איינע לייכע, (אלס געהיריג-שאָדעל; איינען ארם אונד עס-וואס פאָן דען אינגערן טהיילען), וועלכע אבער, ווייל זעלבע דארט נאך דעם אָרצטליכען בעפונדע עטוואָ 14 טאגע גלעגענען זיין דיסטע, אונקענטליך וואר. אוס דען היע אונד דא פאָרגעפינדענען איינ-צעלנען האאר-טהיילכען שלאָס מאן, דאס עס אין ניכט מעהר אלס איינע בישס-שטללעריין, זאָנדערן אלס איינע טאָכטער דער וואלאָא, אם האָפע ער-שיינען, דען קאָנג דורך מאריע אנטאָיגעטטע צו בעהעיר-שען — דיעס וואר איינאָאר דיא אויסזיכט, וועלכע זיך פאָר דער ציגעלאָזען אונד אונערשאָפפליכען איינבילדונגס-קראָפט דער נאָאָרין פאָן לא מאָטהע אויפאללטע.

אם נאָכטפאָלגענדען טאגע איילטע זיא נאך וואר-זאיללעס. אללע דיענסטבעפליסענען האָפלינגע האטטען יא שאָן בעמערקט, דאס דיא קאָניגין נראָפעס פערנענען אין דעם אומגאנגע מיט דער שאָנען נראָפין פאנד.

אלס איין האָפיינער דיא לא מאָטהע פאָר דיא קאָניגין פיהרטע, וואָללטע זיא דעם דיעגער איין טרינק-געלד רייכען. דאך דיעזער זאגטע:

„האבען זיא דיא נטע, פרויא נראָפין, דיעזע שולד אייגטטוויללען צו נאָטירען, וועגען איך בישטען דארף; זיא ווערדען זיא מיר באלד מיט בעפפערען ציגזען אבטראָ-גען קאָנגען."

„וויא האבען דעכט, מיין פיינער, איך דאנקע איהנען."

— ענטגעגנעטע לא מאָטהע, אינדעם זיא איהרע באָרזע וויע-דער איינשטעקטע.

באלד דארויף וואורדע לא מאָטהע ביים דער קאָניגין איינגעפיהרט.

מאריע אנטאָינעטטע וואר ערנסט אונד שווייגבאר ניכט אין דער בעסטען שטיממונג, זיא זאגטע צו דער איינ-טרעטענדען:

„איך האבע נאך קיינע נעלעגענהייט נעהאבט, מיט דעם קאָניגע צו שפרעכען!"

„אָ, איהרע מאיעסטאָט זינד שאָן צו נימיינ גע-גען מיך געוועזען, אונד איך ערוואַרטע ניכטס מעהר. איך קאָמטע . ."

„אין וועלכער אבזיכט קאָממען זיא? (פראגטע דיא קאָניגין) זיא האטטען אום קיינע אוידיענג בייא מיר נאכ-נעזוכט. דיא זאכע איזט וואהרשיינלך דרינגענד . . פיר זיא?"

„דעס איזט זיא אללערדינגס, מאדאמע . . . אבער ניכט פיר מיך."

„אלזאָ פיר מיך? . . . לאסטען זיא האָרען ליע-בע נראָפין."

דיא קאָניגין פיהרטע זיא אינס באדע-ציממער, וואָ איהרע קאָממער-פרויען זיא ערוואַרטעטען.

זאָ לאנגע דיא דיענסט-לייטע צוגעגען וואָרען, נאהם לא מאָטהע דאס נעשפראָך ניכט ווידער אויף.

אלס מאריע אנטאָינעטטע אינס באד נעשטיגען וואר, ענטליעס זיא איהרע פרויען.

„מאדאמע! (זאגטע לא מאָטהע נון) איהרע מאיעס-טאָט זעהען מיך אין איינער נאָטען פערלעגענהייט."

„וויא זאָ? איך זאגטע עס איהנען דאָך."

„איהרע מאיעסטאָט וויסטען, דענן איך גלויבע עס איהנען בעריישט מישנעטהיילט צו האבען, דאס דער הערר קאַרדינאל פאָן ראָהאן זיך אויף יעדע וויזע בעטהיט, מיר נעפאָללען צו זיין. זיינע עמינענץ ערצטעטען מיר פאָרגעס-טערן דיא עהרע, מיך צו בעווכען וועגען איינער מילדען שטיפטונג, דער איך פאָרשטעהע."

„פאָרטרעפפליך, ליעבע נראָפין, איך ווילל אויך עס-וואס דאצו בייטראגען!" — זאגטע דיא קאָניגין אָרנערליך.

(פאָרטזעטצונג פאָלגט.)

פאָלליעטאָן.

דאס האלז-באנד דער קאָניגין.

(117-טע פאָרטזעטצונג.)

לא מאָטהע שטאנד אויף אונד בעגלייטעטע דען קארדינאל ביז אינס פאָרציממער. היער בליעב ער נאָך איינ-מאל שטעהען אונד פראגטע לייזע:

„וואס זאָלל איך טהון?"

„ניכטס אלס מיך ערוואַרטען."

„אונד דיא נעהען . . ."

„נאך ווערזאללעס."

„אונד וואנן ערהאלטע איך אנטוואָרט?"

„זאָלליך נאך מייגער צוריککונפט."

„איך שטעללע מיך אונטער איהרען שוטץ."

„לאסטען זיא מיך נור האנדעלן."

נאך דיעזען וואָרטען קעהרטע זיא אין איהר ציממער צוריק, לענגטע זיך צו בעטט אונד שפראך פאָר זיך הין:

„נין, דיא פרייהייט איזט דאָך בעססער!"

זעכסאונדפערציגסטעס קאפיטעל.

ווידער לא מאָטהע.

אם בעזטען איינעס זאָלכען נעהיימניססעס, מיט דער אויסזיכט אויף איינע זאָלכע צוקונפט, אונד נעטראגען פאָן צוויא זאָ מאכטיגען שטיממען, פיהלטע לא מאָטהע זיך שטארק נעגונג, דיא וועלט אוס איהרען אנגעלן צו העבען.

זיא נעשטאטטעטע זיך איינע פרייס פאָן פיריצעהן מאנען, דאנן וואָללטע זיא אנגאנגען, אין דיא זאטטיגע פרייבע צו בייסען, וועלכע דאס גלייך איבער איהר אויסגע-האנגע האטטע.

וואונדערונגסווערטהע פרייהייט אונד שאנהייט דעם פארטראגס צו פערארייניגען ווייס! — זא ווייט איבער דיא לייבליכע אונד גייסטיגע בענאבונג איזראעלס."

„אונד נון מאגען היער נאך פאלגען דיא אייגענטהימליכען ליכט-זייטען אין דעם כאראקטער דער איזראעליטישען צערשטרייאונג. זיא האט אויך איהרע אייגענטהימליכען שאטטען-זייטען, דא-רונטער אבענאן דיא שאטטען-זייטען דעם האנדעלס —שאכערס אונד וואוכערס. עס פערדיענט יעדאך ניכט אללער איזראעליטישער האנדעל דיעזע ביידען נאמען, וויא פיעלע כריסטען אונפערשטאנדענער אונד אונגערעכטער וייזע מיינען. — עס גיבט דורכאוס רעכטשאפענע אונד עהרענווערטהע איזראעליטישע האנדעלס- אונד באנק-היזער, אונד ביז אין דאס נערינגסטע געשאפטס-לעבען העראב רעכטשאפענע אונד עהרענווערטהע האנדלער אונד וואכס-לער! עס איזט פיר דען איזראעליטען אין דער טהאט לייכטער אלס פיר איינען כריסטען, איין האנדעלס-געשאפט צו גרינדען אונד צו נאמהאפטעם אויפשוואונג צו בריינגען, דענן ער האט איינמאל 1) דיא בעגאבונג דאפיר, 2) דיא צווייטיזענד-אהרינגע שולע דער צוואנגס-שטעללונג אונטער דען פאל-קערן, אונד 3) גאנץ בעזאנדערס דען פארטהייל, דאס זיינע אנגעהאריגען ווייט מעהר צוזאממענהאל-טען, איינאנדער פארשוב לייסטען, צו געמיינזאמען אונטערנעהמונגען זיך פערבינדען, אללס דיעס בייא דען אנגעהاريגען דער איבריגען קאנפעסיאנען דער פאלל איזט. — עס איזט איינע אונטומגענד דער מענשען, דאס זיא אן אנדערן ווייט עהער דאס אבלע אנס אונגע פאססען, דענן דאס גוטע! דיא מיססען כריסטען קענען דאס פאלק איזראעל דענן איך פאסט גור נאך דען זא פיעלזייטיג פאן אונווייסענהייט אונד פאנאטיסמוס איינגעגעבענען בערכטען פריהערער אהרהונדערטע, אונד האבען קוים איינע אהנונג דאפאן, וויא פיעלעס דאך דיא צערשטריאונג אן איזראעל געבעססערט האט! איזראעל איזט איין נארטען, הינטער דעסען מויערן, ווער גור פאר-איבער געהט, איך גור דיא וויפעל דער בימע זיך בעווענען זעהט. אהנע איינע קענגנים פאן אללדעם לייבליכען אונד גוטען, דאס דער נארטען אין זיינעם שאפע בירגט! ווער דאגעגען געלעגענהייט בעקאממט אונד איין הערץ דאפיר האט, אין דאס פריוואט-לעבען דעם פאלקעס טיפער הייליגשטיען אדער צו הארכען, צום בייספיעל וויא קינדער פאן איהרעם עלטערן-הויז עצאהלען, פאן פייד אונד לייד, פאן ווערק-טאג אונד סאבבאט, פאן פעסט- אונד פאסט-טאגען, דעם ווירד עס וואהר אים דאס הערץ, אונד דער לערנט דאס איזראעליטישע פאלק פיעלפאך גאנץ אנדערס דענן ציפאר קענגע! וואס פיר בייספיעלע ליעסען זיך דא ערמשטעלן פאן ליעבע דער קינדער גענען דיא עלטערן אונד גענען דיא געשווייסטער, פאן וואהלטהאטיגקייט גענען הירפ-טיגע, קראנקע, פרעמדלינגע, פערעונגלינקטע! וואס פיר בייספיעלע, וויא זויער דיא פאטער אונד דיא מיטטער עס זיך ווערדען לאססען, אום דיא איה-ריגען דורכצובארינגען, צו פערזארגען, וויא דאס פאמיליען-לעבען געוויהט אונד פערשאנט איזט דורך דיא הייליגען געבריעכע! אבער אויך ווער איהנען פערנער שטעהט, יעדאך איין ווע-ניג בעאבאכטעט, בעמערקט דאך וואהל איינצעלנע איינענטהימליכע טוגענדען, זא צום בייספיעלע, וויא זעלטען מאן איינעם בעטרונקענען איזראע-ליטען בעגעגענט; וויא זעלטען איינען, דער אן האנדעלן אונד שלאגעריען זיך בעטהיליגט! וויא זעלטען מאן איינען איזראעליטען פלובען הארט! וויא זעלטען איינע ארמען-בעהארדע פערארלאססונג ערהאלט, פיר איינען ארמען איזראעליטען דיא אנ-געהאריגען דעזזעלבען צו זיינער פערזארגונג ערסט אנצוהالטען, אדער דענזעלבען גאר אין אפענט-ליכע אונטערשטיצונג צו נעהמען! פיר וואהר, איינע בעפאלקערונג פאן דיעזער צאהיגקייט דער עקסיסטענץ, פאן דיעזער לייבליכען אונד גיס-טיגען בעגאבונג אונד פאן דיעזען איינגע-מהמלכען טוגענדען, — דיא טראגט איך אונטער דעם געוויכט דער צערשטריאונג איינען „פאגד דעם לעבענס" אין זיך!" —

— — —

שאנער, הערליכער אונד בעגיסטערטער האט פעללייכט נאך ניא אין ניכט-ווד איבער דאס פאלק איזראעל געשפראכען, וויא דיעזער פאטעס-טאנטישע גיסטליכע! ווער בישטען אונזערע לעזער, דיעזע נוממער דעם בראטעס אויפבעוואהרען צו וואללען! זאלכע וואהרע בעטען אונס בייא דער הייטיגען אנטי-סעמיטישען שטראמונג פיל טראסט אונד בערוהיגונג!

פערשיעדענע נייאיגקייטען.

* (יידישע וואהלטהאטיגקייט.) דער יינגסט פערשטארבענע הערר לעאן ראזענ-טהאל אין פעטערסבורג הינטערליעס 100,000 רו-בעל צו פערשיעדענען וואהלטהאטיגקייטס-צוועקען.

* (דיא דייטשע קראנ-פרינצעס-ין) בעקאנגטליך מאכטער דער קאנטין ווקטאר-ריא, דיא זיך וואכען מיט אהרעם געמאהלע אין לאנדאן פערווילט, שטאטטעט אם 11. דיעזעס, אין בעגלייטונג איהרער מאכטער, דעם בארון פערדר-נאנד פאן ראטהשילד אויף זיינער זאממער-וואהנונג „וואדדעס-אן מאנער" אינען בעזוך אב. צור ער-אינערונג אן דיעזען בעזוך פפלאנצטע איהרע האר-ווייסעסט, וואס איך שאן פערזוכט האבע, אום איהן צור פערגנעגן צו בייגען! איך האבע מיט איהם געשאלטען, איהן אנגעפלעהט, געבעטען אונד טהראנען פערגאססען: אללעס וואר פערגעבענס! ער ערקאנגטע זיינע טהראהנס, ער פערשפריכט, דאס ער זיא פערגעססען וואללע, ער ניכט מיר אין אללעם רעכט אונד בישטעט מיך אום פערצייהען..."

„א, אונד דיא ניכטס דוא איהם אימער זעהר באלד, ניכט וואהר, ליעב מישטערכען?"

„אך, טהייערע מרים, דיא איך זיינע מוטטער בין, זעהע וואהל, וואס אין דעם הערצען מיינעס ארמען קינדעס פארגעהט; איך האבע ניכט דען מוטה אונד דיא קראפט, איהם וועהע צו טהון. דוא קאנגטס עס פיעלליכט ניכט בענרייפען, אבער גלוביע מיר, דער איינע מענש איזט ניכט אום דעמזעלבען שטאפפ וויא דער אנדערע. איך זעלבסט וויירדע דאס פיעלליכט עבענזא וועגען וויססען אלס דוא, וועגען איך ניכט שאן אינמאל אין מיינעס לעבען נעזעהען האטטע, וואס דיא ליעבע פערמאג, וועגען איהר הינדער-נישסע בערייטטע ווירדע. שמעלקעלע האט עבען זא ער-רענבארע נערוועז, אלס זיין פערשטארבענער פאטער האט-טע. נון, אונד ווייסט דוא עס דיר דענקען קאנגען, דאס דיין זעלינער פאטער, אלס ער נאך איין יונגער מאנן וואר, שאן אים מאדעס-קאמפף נעלעגען, ווייל אונזערע עלטערן אונס פאן איינאנדער טרעננען וואללטען, אונד ער מיך ניכט מעהר זעהען דורפטע?"

„נאטט! (ריעף מרים) אין פלאטצליכער אנגסט איבער איהרען ברודער אויס, דעם עס היערנאך פיעללייכט נעהען קאנגטע, וויא זיינעס פערשטארבענען פאטער. זיך אינדעס ווייטער אים גארטען דעם שלאפסטעס איינען בוים.— ווייר מיססען צו דיעזער ערפיילבען מהאזאכע בע-מערקען, דאס דיא האהע פריא דיעזע הערצליכקייט צום הויזע ראטהשילד ניכט אלס דייטשע קראנ-פרינצעססין בעקונדעטע, זאנדערן עבען נור אלס ווירדיגע טאכטער דער האבעדלען קאנינין ווקטאריא. אין בערלין אונד אין וויען איזט מאן עלבסט איינעם ראטהשילד גענענאיבער רעכט שטייף אונד שטאלץ, אין פאריז האט זעלבסט קאיזער נאפאלעאן דען שטאם דעם דאר-טיגען ראטהשילד-הויזעס מיט איינעם בעזוכע בעעהרט. אין לאנדאן בעקונדעטע דיא קא-נינין איהרע הערצליכען געפיהלע ווידערהאלט ניכט בלאס דען ראטהשילד'ס, זאנדערן איך דעם פאממען מאנטעפיאר גענענאיבער! דעסהאלב זאגען וויר, דאס ווענן דיא דייטשע קראנ-פרינצעססין דעם ראטהשילד אין לאנדאן איינען בעזוך אבגע-שטאטטעט אונד צור ערענערונג אן דיעזען בעזוך אין דעסען נארטען זאגאר איינען בוים געפלאנצט, זא טהאט זיא דיעס ניכט אלס איינסטיגע בעהערר-שערין דעס גראסען דייטשען ריישעס, זאנדערן אלס דיא טאכטער איינער האבזבורגיגען מוטטער!

* (איין קאנינגליכעס עהע-פאאר.) עס גיבט פלאנען, פאר דענען זעלבסט אין קאנינ ניכט אממער געשטעט איזט! צו דיעזען פלאנען געהארט אין ערסטער ריישע אין הערשזוכטיגעס וויב. נון, דער ארמע קאנינ מיליאן פאן סערביען האט פאן דיעזער פלאנע גאר פיעל צו ליידען. זיינע געמאהלין, דיא קאנינין נאטאליע, מאכטע אים יעדען פריי ניכט נור דען קאב-לאפפעל, זאנדערן אויך דיא רעגיערונג פיהרען. ווער האבען זיינע-ריטטע בערייטטע, דאס קאנינין נאטאליע, גענען דען ווילען איהרעס געמאהלס, עבען נאך דעם קוי-אטיאלטא אין הוסלאנד זיך בעגעבען האטטע, אונד צוואר אין בעגלייטונג דעס קראנ-פרינצען אלעקסאנדער, דען זא, נאך איהרעס זיינע, ערציעהען ווילל. — שפאטער הייס עס, דאס קאנינ מילאן זיינער פריא דיא הימקעהר נאך סערביען אונטערזאגט האבע. אלס דער קאנינ פאר קורצעס אין וויען ווילטע, דא וואורדע ווידער בע-ריכטעט, דאס זיינע מאיעסטאט אונזער קאיזער-קא-נינ איינע אויסזאהנונג צווישען קאנינ מילאן אונד קאנינין נאטאליע צו שטאנדע געבראכט האטטע. — טהאטזאכליך קעהרטע דיא קאנינין ווידרליך באלד דאר-וף נאך בעלגראד צוריק, פערווילטע יעדאך אין בעלגראד נור איינען טאג, אונד בעגאב זיך נייער-דינגס מיט דעם קראנ-פרינצען אויף איינען קור-ארט אין סערביען. וויא יעדער שאן הייריס ערזעהען ווירד, וואר דיא אויסזאהנונג נור איינע שיינבא-רע. נון ווירד אים בעלגראד פאלגענדעס בעריכ-טעט: „דאס פערהאלטנס צווישען דעם קאנינליכען הויז אים גארטען דעם שלאפסטעס איינען בוים.— ווייר מיססען צו דיעזער ערפיילבען מהאזאכע בע-מערקען, דאס דיא האהע פריא דיעזע הערצליכקייט צום הויזע ראטהשילד ניכט אלס דייטשע קראנ-פרינצעססין בעקונדעטע, זאנדערן עבען נור אלס ווירדיגע טאכטער דער האבעדלען קאנינין ווקטאריא. אין בערלין אונד אין וויען איזט מאן עלבסט איינעם ראטהשילד גענענאיבער רעכט שטייף אונד שטאלץ, אין פאריז האט זעלבסט קאיזער נאפאלעאן דען שטאם דעם דאר-טיגען ראטהשילד-הויזעס מיט איינעם בעזוכע בעעהרט. אין לאנדאן בעקונדעטע דיא קא-נינין איהרע הערצליכען געפיהלע ווידערהאלט ניכט בלאס דען ראטהשילד'ס, זאנדערן איך דעם פאממען מאנטעפיאר גענענאיבער! דעסהאלב זאגען וויר, דאס ווענן דיא דייטשע קראנ-פרינצעססין דעם ראטהשילד אין לאנדאן איינען בעזוך אבגע-שטאטטעט אונד צור ערענערונג אן דיעזען בעזוך אין דעסען נארטען זאגאר איינען בוים געפלאנצט, זא טהאט זיא דיעס ניכט אלס איינסטיגע בעהערר-שערין דעס גראסען דייטשען ריישעס, זאנדערן אלס דיא טאכטער איינער האבזבורגיגען מוטטער!

* (איין קאנינליכעס עהע-פאאר.) עס גיבט פלאנען, פאר דענען זעלבסט אין קאנינ ניכט אממער געשטעט איזט! צו דיעזען פלאנען געהארט אין ערסטער ריישע אין הערשזוכטיגעס וויב. נון, דער ארמע קאנינ מיליאן פאן סערביען האט פאן דיעזער פלאנע גאר פיעל צו ליידען. זיינע געמאהלין, דיא קאנינין נאטאליע, מאכטע אים יעדען פריי ניכט נור דען קאב-לאפפעל, זאנדערן אויך דיא רעגיערונג פיהרען. ווער האבען זיינע-ריטטע בערייטטע, דאס קאנינין נאטאליע, גענען דען ווילען איהרעס געמאהלס, עבען נאך דעם קוי-אטיאלטא אין הוסלאנד זיך בעגעבען האטטע, אונד צוואר אין בעגלייטונג דעס קראנ-פרינצען אלעקסאנדער, דען זא, נאך איהרעס זיינע, ערציעהען ווילל. — שפאטער הייס עס, דאס קאנינ מילאן זיינער פריא דיא הימקעהר נאך סערביען אונטערזאגט האבע. אלס דער קאנינ פאר קורצעס אין וויען ווילטע, דא וואורדע ווידער בע-ריכטעט, דאס זיינע מאיעסטאט אונזער קאיזער-קא-נינ איינע אויסזאהנונג צווישען קאנינ מילאן אונד קאנינין נאטאליע צו שטאנדע געבראכט האטטע. — טהאטזאכליך קעהרטע דיא קאנינין ווידרליך באלד דאר-וף נאך בעלגראד צוריק, פערווילטע יעדאך אין בעלגראד נור איינען טאג, אונד בעגאב זיך נייער-דינגס מיט דעם קראנ-פרינצען אויף איינען קור-ארט אין סערביען. וויא יעדער שאן הייריס ערזעהען ווירד, וואר דיא אויסזאהנונג נור איינע שיינבא-רע. נון ווירד אים בעלגראד פאלגענדעס בעריכ-טעט: „דאס פערהאלטנס צווישען דעם קאנינליכען

פאלליעטאן.

שמעון רמצן. (דער גייצהאלז.)

— איינע וואהרע געשיכטע אויס רוסלאנד. —

(41.טע פאיזטעצונג.)

מרים, ליעבעס קינד, זיעהסט דוא דענן ניכט, דאס דיין אימער ברודער דאהינגעהט? זיעהסט דוא ניכט, וויא מאטט זיינע אויגען, וויא בלייך זיינע וואנגען ווערדען? אונד ווענן דוא איהן אנבליקסט, ערגייפט דיך דאנן ניכט דיא בעזארגנים פאר איינעם נאך גראסערען אונגליק?"

„אך נאטט, מישטערכען (ריעף מרים פאללער אנגסט, וואהרענד דיא גלייכפאללס איינע טהראנע אויס איהרעם אוינע וויישטע), וואס זינד דאס נור פיר דינגע? שמעלקעלע איזט טרויריג, ער ווירד בלאס אונד האנגע, אבער איך ווייס אוך וועסהאלב. פאן זאלכעס קוממט קאנן מאן וואהל קראנק ווערדען, אבער אללמאהליך גע-לאנגט מאן דאך ווידער צור גענעזונג. ווארום מוסטע ער אויך זיינע אויגען אויף צצילען ווערסען? זיא איזט דאך זיינעסגלייכען ניכט; דענן ווייר זינד נור ארמע מענ-שען, דיא אים איהר פאנליכעס בראך זיך קיממערן אונד מיהען מיססען, אונד זיא איזט ריך, אדער ווירד עס ווערדען. ווארום רעדעסט דוא דעם שמעלקעלע ניכט אינס געוויסען, אונד בריינגסט איהם זיינע מהארהייטען אויס דעם קאפף? אבער ניין, דוא ווייסט נור אונד לאסט דיא דינגע געהען, וויא זיא געהען. ווארע איך נור זיינע מומטער!"

„קינד, קינד! (ווישט דיא אלטע) ווענן דוא נור שנעלל ווידער פאסענד, פרגאנט דיא: „אבער אונזער פאטער גענאו דאך, ניכט וואר, ליעבע מוטטער?"

„א, ליעבעס קינד, אבער וויא? אונזערע עלטערן וואהרען אין שייטינקייטען נערארהען, אונד וואהרען דאביא זא באזע, זא צארטע אויף איינאנדער געוואהרדען, דאס ביידע טהיילע זיך ניכט מעהר אויסשטעהען מאכטען. איך דורפטע דיינען זעלינען פאטער ניכט פערגעס זעהען; אונד ער, דער מיך אינגעער ליעבטע, אלס איך זעלבסט געוואוסט האטטע, זיעכטע לאנגזאם דאהין, ביז ער אויף דעם שטערבע-בעטטע לאג. נאטט זייא דאנק, דער פאטטע ראבבינער, אים „גן עדן" רוהט ער, פערזאהנטע אונזערע עלטערן, אונד איך דורפטע מיינען שטערבענדען פריינד בעזוכען. דיא טהראנען שטירצטען מיר אויס דען אויגען, ווענן איך אן יענען טאג צוריקדענקע! . . . איך ווייל ניכט דאפאן שפרעכען! . . . אבער אינען מאנאט שפאטער קאנגטע ער מיך צו זיינער ברויט מאכען . . ."

מרים זאה איהרע מוטטער מיט גלאנצענדען אויגען אן.

„זיעה, מיינע טאכטער (זאהר דיא פרויא פארט) דיין פאטער וואר נור אין שליכטער מענש, ארמער לייטע קינד, וויא ווייר עס נאך זינד; אבער גלוביע מיר, דאך שטעקטע עמוואס מעהר אין איהם, אלס אין פיעלען אנדערען; אונד זא מאג עס מיט אונזערעס ארמען שמעלקעלע אויך וואהל זיין."

דאס מארכען שטעלטע נאכדענקליך דאס הויפט, אונד בליקטע פריימענד צו באדען.

(פארזעטצונג פאלגט.)